

Veera Latva-Hirvelä muistelee sukunsa vaihteita

Viisasten kerhot

Haastattelijana Marja Hahtola

Veera Latva-Hirvelä, o.s. Juurikka / Karmujev, s. 1923

Marja Hahtola (Kuusamo-Viena –seura) haastattelee Kurikassa 1.10.2014

Veera Latva-Hirvelä muistelee perheensä ja sukunsa vaiheita ”häyräkän” eli ns. Karjalan kapinan ajoista alkaen Vuokkiniemen Pirttilahdesta Suomen puolelle. Silloin maahamme virtasi suurin pakolaistulva, eräiden arvioiden mukaan jopa 15000 pakolaista Karjalasta Venäjän puolelta – varsinkin Vienasta.

Veera Latva-Hirvelän äiti Katri Lipkin eli vienankarjalaisittain Lipkina Kat't'i oli kotoisin Mölkön kylästä. Katrin isä oli Tarassie Lipkin ja äiti Ulla. Kat't'i oli jättänyt Mölkön lähtien alun perin palvelusapulaiseksi, Vanhalan isoon taloon Vuokkiniemen Pirttilahteen.

Veeran isä, Juurikka-Jussi eli Johannes Karmujev oli nähnyt mieleisensä naisen soutelevan järvellä ja sanonut: ”tuosta minä otan itselleni toisen vaimon”. Ensimmäinen vaimo oli siirtynyt tuonilmaisiin. Järvellä souteleva tuleva vaimo olikin iältään huomattavasti miestä nuorempi, sillä Juurikka-Jussin vanhin tytär oli suunnilleen saman ikäinen kuin Katri.

Isä oli lähtöisin Vuokkiniemen Pirttilahdesta, Juurikansalmesta. Siellä hänellä oli useita veljeksiä ympärillä. Heillä kaikilla oli omat talot. Oli Antti, Outokiima, Maksima, Vasselei...

Veeran vanhemmille oli myös rakenteilla oma talo, mutta yllättäen kuitenkin oli tullut äkkilähtö Vienasta Suomeen.

Veeran isää oli epäilty kulakiksi muiden karjalaisten ollessa sotaretkillä. Hänet oli vangittu. Syynä sanotaan olleen sen että hänellä, kuten veljelläänkin, oli aitta hoidettavana. Katri-äiti oli vienyt miehelleen eväitä tämän ollessa vangittuna antaakseen lohdutusta ja tukea. Sellaisella matkalla hän lopulta oli onnistunut ostamaan miehensä vapaaksi eväillä!

Sen jälkeen kiireen vilkkaan oli lähdetty Suomeen, reessä lapset Helena (s. 1913), Timo (s. 1915) ja Jaakko (s. 1918). Lapset olivat sairastaneet matkalla kovastikin, mutta toipuneet kun oli päästy pakoretkeltä asettumaan Suomeen. Raja oli ylitetty helmi-maaliskuussa 1922 monien muiden vianalaisten tapaan.

Juurikka-Jussi oli aiemmin käynyt laukkukaupalla Suomessa, varsinkin Pohjanmaalla. Seudut olivat siellä päin tuttuja. Teuvalla oli ollut Jussi ja Ville Mattisella kauppa. Mattiset olivat tulleet jo aiemmin Suomeen. Se oli ollut tukikohta, jossa laukkuri oli voinut täydentää laukkuaan myytävillä tavaroilla.

Jussin laukkukauppatmatkoista puhuttaessa ei mainittu matkoja Valkealle merelle. Katri oli kuitenkin jossakin yhteydessä maininnut Jussin käyneen Kemissä. Se oli herättänyt ihmetystä: ”kuinka ne nyt Kemissä...”. Se oli tarkoittanut Vienan Kemiä, vaikka Veeran tiedossa oli koulusta vain Suomen Kemi.

Mahdollisesti Korvenkylä Teuvalla on ollut Jussin majapaikkana kauppatmatkoilla, sillä sinne hän oli perheensä pakomatalla 1922 vinyt. Kohtalan talossa Korvenkylässä Veerakin syntyi vuotta myöhemmin.

Veeran isä iäkkäänä miehenä sairastui muutaman vuoden kuluttua, ja kuoli jouluaattona 1925. Äiti oli jäänyt neljän lapsen kanssa yksin. Peltosen ison perheen talon pihapiirissä ja sen pihatuvassa oli saatu asua. Siellä oli arjen iloksi paljon lapsia leikkimässä keskenään, ja Veera oli sieltä aikanaan aloittanut kansakoulutiensä.

Vanhin lapsista, tytär Helena ollessaan kolmentoista oli päässyt Mattisen kauppaan Teuvan kirkonkylälle apulaiseksi. Mattisen kaupan taloudenhoitajalta Maiju Luomalta Helena oppi hyväksi ruuanlaittajaksi ynnä muuta hyödyllistä. Myös Katrin pojat menivät koulun jälkeen iltapäivisin lähinnä ruokapalkalla töihin minne pääsivät. Kasvaessaan he alkoivat hakeutua kunnolla töihin esimerkiksi sahalle, metsätöihin ja ojia kaivamaan.

Veeran äiti Katri oli asunut sodan aikana Kohtalassa. Siellä hän oli emännän turvana ja apuna tehden muun muassa navettatöitä. Veeran veli Timo kaatui sodassa vuoden 1940 alussa. Toinen veli Jaakko joutui lähtemään tykistön mukana sotaan Suomen puolesta.

Veeran sisko Helena lähti Laihian kunnanlääkärin apulaiseksi, mutta ikävöi kovasti sieltä kotiin Teuvalle. Sen vuoksi myös Veera lopulta lähti Laihialle, jossa kävi jatkokoulun ollessaan samalla ”pikkupiikana” Helenan apuna.

Laihian kunnanlääkäri oli kotoisin Merikarvialta Satakunnasta. Hän oli ehdottanut Veeralle lähtemistä Merikarvian kunnansairaalaan harjoittelijaksi. Veera olikin ollut siellä noin vuoden harjoittelemassa. Muistellessaan sinne menoa hän ihmetteli matkaa ja pääsyään perille; ensin oli päästävä Teuvalta Kristiinankaupunkiin, ja sieltä edelleen linja-autolla Poria kohti Merikarvian Köörtilän sivukylälle. Sieltä Veera oli päässyt loppumatkan rippirahoillaan ostamalla polkupyörällä päämääräänsä, Merikarvian sairaalalle.

Kokeiltuaan sen jälkeen siirtoväen sairaalassa työskentelyä, se oli tuntunut kuitenkin vieraalta, ja senpä vuoksi Veera oli lopulta halunnut lähteä kotiin Teuvalle. Kotikunnain Peltosen tyttöjä oli siihen aikaan Lotta-leipomossa töissä, ja sinne myös Veera pääsi töihin. Myöhemmin hän toimi vastaavana vuorotöissä leipomossa.

Teuvan sanomalehdestä Veera oli nähnyt ilmoituksen, että Kurikan kunnansairaalaan haettiin työvoimaa, ja kirjoittanut haluavansa sen paikan. Kesäkuussa 1942 Veera kutsuttiin töihin kyseiseen sairaalaan Kurikkaan. Siellä hän oli pidetty ja luotettu työntekijä niin lääkäreiden kuin hoitajien keskuudessa, ja sai aikaa myöten paljon vastuita hoitaakseen. Veera työskenteli useamman vuoden Kurikan sairaalassa.

Juurikka-Jussin ensimmäinen avioliitto oli solmittu Antipin-sukuun kuuluneen naisen kanssa. Heillä oli myös lapsia. Näistä Olga oli asunut Suomessa, ensin Pohjanmaalla Kaskisten kaupungissa. Sieltä hän oli muuttanut myöhemmin Tampereelle ja avioitui Matti Heikkisen kanssa. Olgan sisar Santra asui Uhtualla, ja hänellä oli poika ja tyttäriäkin.

Neuvostoliiton aikana myös Vuokkiniemessä oli tavallista, että asuinrakennuksia siirrettiin alkuperäiseltä paikaltaan jonnekin tarpeellisemmaksi katsottuun paikkaan ja muuhun kuin asumiseen tarkoitettuun tehtävään.

Juurikka-Jussin veljistä Maksiman talo siirrettiin Vuokkiniemeen. Siinä asui kaksi perhettä. Toinen perhe oli Vatanen Nikolai ja Jenny, toista ei tiedetä. Myös Vatasen Jenny on Juurikan sukua, Veeran isän veljen pojan tytär, Riinuojärvelle muuttanut Garmujev.

Myös Outokiima-veljen talo siirrettiin myöhemmin Vuokkiniemeen. Tämä talo oli toiminut vanhainkotina, mutta se paloi myöhemmin. Antin talo on edelleen pystyssä Pirttilahdessa. Siellä on asunut mm. Vappu Löytölä.

Ihmetyksen aihe aikoinaan oli se, miten ylipäätään tietoa sukulaisista ja heidän kohtaloistaan oli saatu...

Joka tapauksessa tietoa kulki ihmiseltä toiselle, jopa Ruotsin kautta Suomeen. Juurikka-Jussin veljellä Vasseleillä oli poika, Nikolai Garmujev. Hänellä oli aitasta tehty mökki Juurikkasalmen rannassa Pirttilahdessa. Olgan lisäksi Juurikka-Jussilla oli tytär Santra. Tällä puolestaan oli poika Johannes, joka otti yhteyttä kuultuaan junassa matkustettuaan, että Teuvalla on tämän sukulaisia.

Johannes kävi monesti armeijassa ollessaan tapaamassa Veeran äitiä Katria Teuvalla, sotilaspuvussa. Kuulemma Lahelma-niminen henkilö oli sanonut Johannekselle että lähtisi Ruotsiin. Niin hän toimikin, muuttaen Etelä-Ruotsiin Trollhättaniin ja perusti siellä perheen. Johannes toimi lopulta taksiyrittäjänä Ruotsissa.

Lisäksi Santralla oli Uhtualla myöhemmin asunut tytär Supan Maikki. Asuessaan Vuokkiniemessä hän oli työskennellyt postin palveluksessa. Hänet Veera oli tavannut ensimmäisellä kerralla käydessään Vienan Karjalassa 1990. Samalla matkalla myös Nikolai oli ollut Vuokkiniemessä matkalaista vastassa bussilla. Silloin sinne matkasi bussilastillinen ihmisiä Pohjanmaalta.

Toisella matkallaan Vienan Karjalaan Vera tapasi myös erään toisen heimolaisensa, Aino Tervasovan, joka oli Veeran isän ensimmäisen avioliiton nuorimmaisen tyttären lapsi – Veera on siis Ainon tati. Aino asuu nykyisin Tallinnassa. Hän sai opettajakoulutuksen Petroskoissa Karjalassa ja työskenteli opettajana Uhtuallakin. Aino on toiminut Tallinnassa opettajana ja oppaana. Viroon siirrettiin monia karjalaisia Neuvostoliiton aikana.

Aino Tervasovalla on myös veljet Lukka ja Heikki Tervonen sekä sisar Leena. Lukka on asunut Sortavalassa, kun taas Heikki on jossakin vaiheessa siirtynyt Suomeen, ilmeisesti Saksan kautta. Heikki asui Pyhäsalmella ja oli käynyt Kajaanissa itäkarjalaisille tarkoitetun täydennyskoulutuksen jo opettajakoulutuksen saaneille. Pyhäsalmella Heikki oli toiminut johtajaopettajana. Myös Ainon sisar Leena muutti Tallinnaan poikansa ja tyttärensä kanssa.

Veeran äiti Katri oli hiljainen ja lukutaidoton ihminen, joka oli ikävöinyt paljon Karjalaan. Hänen sukulaisistaan ei kuitenkaan ole paljoa tietoa jäljellä. Hänen tiedettiin kuitenkin muun muassa lähettäneen Suomesta silkkinauhaa nuorimmalle siskolleen Vienan Karjalaan. Katrin veljellä, Iivana Lipkinillä oli tytär joka myöhemmin oli tunnettu Kristiina Kalaktionova.

Ikimuistoinen matka Veeralle oli taival Pirttilahdesta eräänä iltana oman äitinsä lähtöpaikoille Mölkköön vesiteitä pitkin äidin veljen Jaakon ja tämä pojan Simon matkassa, veneellä. Sekin talonpaikka oli järven rannalla niin monen karjalaispirtin tavoin.

Veera muistelee että Karjalasta tulleet pakolaiset ovat olleet ortodokseja, ja hänet itsensä on myös kastettu ortodoksisen kirkkoon 1923. Hän muistelee myös Iljan päivää juhlitun Teuvan Äystön kylässä jossakin karjalaistalossa. Veeran kummisetä on Risto Mattinen ja kummitäti jostakin tällaisesta praasniekkatalosta.

Katri oli ahkera luterilaisessa kirkossa kävijä, joskin on myös arveluita laestadiolaisuuden vaikutuksesta hänen ajatteluunsa. Veera pohtii myös mahdollisuutta että laestadiolaisuus olisi voinut periytyä myös äidin isän puolelta, sillä kuulemma Pertti Virtaranta on kirjoittanut Tarassien ja Iivanan Lipkinin tulleen laestadiolaisuuden valta-alueelta Lapista Lapukan kautta Mõlkköön. Toki Teuvallakin on edelleen jonkin verran laestadiolaisuutta joten myös se on saattanut vaikuttaa myös Katrin omaan hengelliseen ajatusmaailmaan.

Kolmannen käyntinsä myötä Veera sai yhteyden Karjalaan jääneisiin serkkuihinsa mm. Kuusiniemessä ja Uhtualla. Serkuista asuivat Uhtualla muun muassa Mari, Outi ja Matro. Piakkoin tämän matkan jälkeen Veeran Paro-tädin tytär oli kirjoittanut tälle. Kun yhteydet saatiin solmittua, kyseinen Olga Karhunen on sen jälkeen ollut aina vakiopaikka majoittumiselle Uhtuan matkoilla. Matron opettajana työskennellyt poika, Boris Lipkin elää edelleen Pääjärvellä.

Kat'ti oli aikoinaan tehnyt nimenomaan Karjalasta muistuttavia asioita kuten teemaitoa ja kettua sekä laittanut karjalaisia ruokia. Mattisia kävi usein tuomassa karjalaista tuulahdusta eteläpohjalaiseen elokseen – kyläilemässä kävivät Jussin, Pekan ja Riston lisäksi näiden sisaruksia Jenny, Jouki ja Nasto. Kyseiset Mattiset ovat tunnettu suomalainen teollisuussuku ja itse asiassa samaa vienankarjalaista sukua, kuin Veerakin. Ville Mattinen loi aikoinaan merkittävää suomalaista teollisuutta ja perusti myös tunnettuja James-farkkuja valmistaneet Mattisen Teollisuus Oy:n tehtaat Lahteen. Kauppaneuvos Ville Mattinen toimi myös Karjalan Sivistysseuran puheenjohtajana vuosina 1936-1953.

Kalastus ja ravustus Teuvan Korvenkylän pienessä jokeen virtaavassa luomassa – kaukana vesien ääreltä – oli selvästi jotakin karjalaisuudesta muistuttavaa, sillä Katri taisi verkkojen kutomisen, mertojen ja pyydyksien valmistamisen... Kalastus on niin olennainen osa karjalaisuutta!

Vienan Karjalaa ja vienankarjalaisuutta muisteleva Veera Latva-Hirvelä on syntynyt Teuvalla Korvenkylässä Peltosen talossa. Nyt hän on elänyt leskenä miehen menehdyttyä sairauksiin jo vuonna 1977. Hänellä on tytär Marja Hahtola ja poika Hannu Latva-Hirvelä, jonka nykyisen talon emäntänä Veera on aikoinaan ollut.

